

- інноваційного зростання України [Текст] / Г.А. Семенова, О.С. Богма // Вісник економічної науки України. — 2006. — №1(9). — С. 127—133.
2. Статсофт [Електронний ресурс] : [сайт] : укр. версія / медіа-холдинг “Статсофт”. — Текст. і граф. дані. — К. : Статсофт, 2012—2014. — Режим доступу : <http://www.statsoft.ru/> (дата звернення: 23.10.2013). — Назва з екрана.
 3. Бакум, В.В. Самоорганізація в агропромислових регіональних кластерах [Текст] / В.В. Бакум // Економіка АПК. — 2009. — № 1. — С 21—27.
 4. Бакум, В.В. Методологія розробки агропромислових кластерних утворень регіону [Текст] / В.В. Бакум // Економіка АПК. — 2009. — № 4. — С 38-44.
 5. Войнаренко, М. Кластери як полюси зростання конкурентоспроможності регіонів [Текст] / М. Войнаренко // Економіст. — 2008. — № 10. — С. 27—30.
 6. Варченко, О.М. Сучасний стан та перспективи вирощування цукрового буряка в Україні [Текст] / О.М. Варченко // Економіка АПК. — 2001. — № 4. — С. 62—65.

С целью выявления потенциальных сахарных кластеров в пределах Черкасской области сформировано картограмму по данным административной дифференциации объемов производства сырья для сахароварения и действующих производственных мощностей по переработке. Определены основные факторы влияющие на эффективность отрасли в условиях кластеризации. Проведен кластерный анализ предприятий свеклосахарного подкомплекса Черкасской области, определены перспективы их развития в современных рыночных условиях.

Ключевые слова: сахарная свекла, свеклосахарный подкомплекс, кластер, кластерный анализ, развитие, перспективы.

УДК 314:711.13:316.3:33

I.V. Lozinska, Ph.D., Associate professor

Sumy National Agrarian University

IMPROVING THE EFFICIENCY OF PRODUCTION MEAT AND DAIRY CATTLE IN A SOCIO-ECOLOGICAL CONSTITUTES

Abstract. *The article discusses the problems of social and environmental development in the meat and dairy cattle industry, which affects not only the activities of agricultural enterprises, but also ensures the stability of the rural areas in which they are placed. As a result, today, to rural areas faced a number of challenges due to the destruction of social infrastructure, deterioration of human capital, increasing socio-demographic disparities, insufficient effective use of available natural resources, deteriorating environmental conditions. Instead, effective reform and ensuring rural development is an important reserve equalization of space-structural and socio-economic deformations, space for sectors of the real economy, stimulating business activity, improving the infrastructure and quality of life for many individuals. The conducted classification of the major social and environmental problems, identified factor for achieving social and environmental sustainability and the proposed scheme should be the impetus for an adequate organization of economic development programs. Has been highlighted two areas for implementation of the environmental component in the development of cattle breeding for meat and dairy types of specialization: production of ecologically pure beef is advisable to do on household and small farms; production of ecologically pure cow's milk is economically advantageous to carry out in specialized farms.*

Keywords: *socio-environmental development, agricultural enterprises, meat and dairy cattle, the rural territory.*

I.V. Лозинська, к.е.н. доцент кафедри економіки

Сумський національний аграрний університет

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА В ГАЛУЗІ М'ЯСО-МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА З УРАХУВАННЯМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ

У статті розглянуті питання соціально-екологічного розвитку галузі м'ясо-молочного скотарства, що впливає не лише на діяльність сільськогосподарських підприємств, але й забезпечує ефективність розвитку сільської території, на яких вони розміщені. Проведена класифікація основних соціально-екологічних проблем, виявлені фактори досягнення соціально-екологічної стабільності та запропонована схема розвитку мають стати поштовхом для адекватної організації економічного розвитку підприємств.

Ключові слова: соціально-екологічний розвиток, сільськогосподарські підприємства, м'ясо-молочне скотарство, сільські території.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Досягнення соціальної стабільності села, а точніше соціально-екологічної стабільності, можливо тільки як наслідок адекватної організації економічного розвитку підприємств. На сьогоднішній день низька ефективність ведення господарювання, неконкурентоспроможність виготовленої продукції є наслідком багатьох причин, не лише економічного характеру. Не останнє місце в переліку займає відсутність дієвої системи мотивації праці зайнятих у галузі працівників, що зумовлена низькою ціною праці аграріїв та недотримання екологічних стандартів виробництва продукції в галузі м'ясо-молочного скотарства. Тому соціально-екологічний фактор став сьогодні відігравати важливу роль у безпечному, збалансованому розвитку сільського господарства, і тому дослідження його є важливими та актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогоднішній день питання соціального розвитку сільських територій приділяється велика увага. Так, наприклад, над дослідженням соціальної забезпеченості населення сільських територій працювали В. В. Борщевський, Х. М. Притула, В. Є. Крупін, І. М. Куліш та інші. Але багато хто забуває про товаровиробників сільської місцевості, які саме й забезпечують розвиток сільських територій.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Саме тому постало питання виділення напрямків підвищення ефективності виробництва продукції сільськогосподарськими підприємствами галузі м'ясо-молочного скотарства з урахуванням соціально-екологічної складової.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Соціально-екологічний розвиток галузі скотарства визначається як процес змін, спрямованих на підвищення рівня розвитку товаровиробників з урахуванням екологічної і соціальної сфер сільських регіонів, де вони розміщені, з мінімальними втратами для природного середовища і найбільшим рівнем задоволення потреб сільського населення та інтересів держави.

На думку О. В. Ульянченка «У сільському господарстві сталість розвитку це не лише досягнення певного економічного ефекту, але й забезпечення соціального та екологічного розвитку регіону» [1].

Соціальна сфера села є однією із складових у виконанні основної функції села – забезпечення продовольчої безпеки країни. Підвищення ефективності аграрного виробництва за умови збереження навколишнього середовища, подолання економічної і фінансової кризи та соціальне відродження села – процеси, органічно пов'язані. Реформи аграрного сектора матимуть позитивні результати при їх соціальному спрямуванні, поліпшенні життєвого рівня на селі. В умовах формування ринкового середовища основною функцією соціальної сфери села є забезпечення сільського населення такими умовами праці та відпочинку, які надади б змогу запобігти деградації, депопуляції селянства, поліпшити демографічну ситуацію, що, в свою чергу, відобразиться на підвищенні ефективності аграрного виробництва [2].

Останніми роками спостерігається особливе загострення соціально-екологічних проблем сільських територій. Це пояснюється, з одного боку, притаманним нашій державі глобальним процесом урбанізації, а, з іншого, – економічним, соціальним, культурним спадом у віддалених від обласного центру територіях, зумовленим низкою проблем, пов'язаних з недостатньо ефективним використанням соціально-екологічного потенціалу. Як наслідок, сьогодні перед сільськими територіями постала низка викликів, зумовлених руйнуванням їх соціальної інфраструктури, погіршенням якості людського капіталу, нарощуванням соціально-демографічних диспропорцій, недостатньо ефективним використанням наявних природних ресурсів, погіршенням екологічного стану. Натомість ефективно реформування та забезпечення розвитку сільських територій є вагомим резервом

вирівнювання просторово-структурних і соціально-економічних деформацій, простором для розвитку галузей реального сектору економіки, стимулювання ділової активності, покращення інфраструктури та якості життя значної частини населення.

На наш погляд, усі існуючі соціально-екологічні проблеми розвитку галузі скотарства можна систематизувати у наступні блоки:

1. Підвищення ефективності виробництва. До них належать низька продуктивність поголів'я ВРХ, незадовільна племінна робота, нераціональний та незбалансований раціон тварин, невідповідна кормова база, застаріле обладнання, відсутність інновацій і новітніх технологій тощо.

2. Контроль якості продукції. Саме через низьку якість молоко та м'ясо ВРХ неконкурентоспроможне на світовому ринку. Проблемами якості є незадовільна екологічна безпека, низька жирність молока, недостатній ступінь очищення, відсутність відповідного обладнання для первинної обробки та охолодження продукції, незадовільний санітарний стан ферм, відсутність достатньої кількості боєнь, антисанітарні умови зберігання, висока частка людської праці у технологічному процесі виробництва. Основною причиною низької екологічної безпеки та біологічної цінності м'ясо-молочної продукції в Україні є переважне її виробництво (72 %) в особистих селянських господарствах.

3. Удосконалення соціального середовища. Основою соціальної захищеності є підвищення мотивації населення щодо відродження галузі, створення передумов для праці молоді на селі.

4. Розвиток ринкового середовища. Серед основних заходів варто виділити низьку державну підтримку, відсутність ринку землі, зниження економічного інтересу у товаровиробників, низькі закупівельні ціни, що не покривають собівартість, нестабільний ринок.

5. Екологізація та впровадження енергоощадних технологій. Роздрібненість господарств, відсутність об'єднань і великотоварних підприємств, що призводить до низької якості продукції і робить її неконкурентоспроможною на ринку також не сприяє застосуванню нових прогресивних технологій. Доцільність укрупнення підприємств – виробників молока та м'яса ВРХ підтверджує зарубіжний досвід. Зокрема, провідний експерт і консультант у галузі скотарства з Нідерландів Ян Баккер вважає: «Що більша ферма, то легше нею керувати, то простіше домогтися потрібної якості продукції і зробити її конкурентоспроможною». Цю думку поділяє і консультант у галузі скотарства Е. Оруджев (Російська Федерація), стверджуючи, що максимальної ефективності можна досягти лише за умов промислового виробництва, основою якого є спеціалізація, концентрація та інтенсифікація [3].

Соціальна орієнтованість сільськогосподарського виробництва в першу чергу полягає у забезпеченні потреб сільського населення, якщо виражається в своєчасній виплаті заробітної плати працівникам сільськогосподарських підприємств. Аналізуючи причини низької ціни сільської робочої сили, слід визначити ряд факторів. Перше, це мізерність оплати праці, зумовлена неефективністю сільськогосподарського виробництва, нижчою його прибутковістю порівняно з іншими галузями. Серйозною проблемою підвищення заробітної плати є фінансові труднощі, що проявляються у нестачі оборотного капіталу [4]. Крім того, підвищення заробітної плати стримується і через те, що це призведе до зростання собівартості сільськогосподарської продукції.

Через утрату економічної зацікавленості у веденні м'ясного та молочного скотарства практично згорнута галузь кормовиробництва, що, у свою чергу, призводить до вирощування монокультур і порушення сівозміни. Крім цього, скорочуються посіви бобових культур і зменшується величина внесених органічних добрив, що призводить до зниження родючості ґрунту, прискорення ерозійних процесів унаслідок вирощування просапних культур і розорювання схилів.

Перевагами розвитку екологічного скотарства м'ясного та молочного напрямів є:

1. Збереження біорізноманіття в районах, які межують з природними національними

парками.

2. Сприяння утворенню екологічно стійких агроландшафтів.
3. Зупинення ерозійних процесів шляхом залуження еродованих земель і переведення малопродуктивних сільськогосподарських земель під культурні пасовища.
4. Комплексне ведення сільгоспвиробництва дозволяє одержати екологічно чисту тваринницьку й рослинницьку продукцію.
5. Підвищення родючості ґрунту відбуватиметься за рахунок внесення органіки, посіву бобових культур, використання сидератів.
6. Зростання зайнятості сільського населення в трудомісткому тваринництві.
7. Ефективне використання земельних ресурсів, виходячи з їх кадастрової оцінки та бонітету.
8. Розвиток кооперації гірських і рівнинних районів макрорегіону в забезпеченні кормами, здійсненні переробки та реалізації готової продукції.

Рис. 1. Схема забезпечення соціально-екологічного розвитку скотарства
Джерело: розробка автора

Серед основних завдань, які потребують вирішення найближчим часом, постають такі:

1) Удосконалення теоретичних і практичних засад економічної оцінки наслідків негативного екологічного впливу на умови життя і діяльності людини в ринковому середовищі – соціально-економічна оцінка.

2) Створення ефективного, зацікавленого в кінцевому результаті (в тому числі і екологічному) власника, для чого необхідне подальше удосконалення відносин власності, які б охоплювали також і екологічну складову.

3) Узгодження фінансово-кредитної політики з метою створення кредитно-сприятливого середовища і залучення на соціальні потреби додаткових коштів.

4) Подальше удосконалення міжгалузевих відносин, підвищення еколого-економічної ефективності використання природних ресурсів [5].

5) Ефективність дії зазначених чинників повністю залежить від рівня екологічної освіти і культури.

6) Впровадження екологічної складової в розвиток скотарства м'ясного та молочного типів спеціалізації повинно здійснюватись у двох напрямках:

7) виробництво екологічно чистої яловичини доцільно здійснювати в особистих селянських і невеликих фермерських господарствах;

8) виробництво екологічно чистого коров'ячого молока економічно вигідніше здійснювати в спеціалізованих господарствах.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Тому урахування соціально-екологічної складової при обґрунтуванні необхідності підвищення ефективності виробництва в галузі м'ясо-молочного скотарства є рушійною силою забезпечення розвитку сільських територій.

Концепція природовідповідності сьогодні повинна бути закладена в усі виробничі системи агросфери, а оцінка продуктивності сільськогосподарського виробництва – виконуватись з урахуванням співвідношення отриманої якісної продукції з об'ємом використання ресурсів, видалених відходів та моніторингу агроєкосистем [6].

Список використаних джерел

1. Ульяновченко, О. В. Ресурсний потенціал аграрного сектора економіки України : управлінський аспект [Текст] / О. В. Ульяновченко. — Суми : Довкілля, 2009. — 383 с.
2. Царенко, О.М. Екологізація свідомості спеціалістів як фактор підвищення ефективності виробництва в АПК [Текст] / О.М.Царенко // Проблеми освіти в галузі економіки навколишнього середовища і екології : матеріали міжнародної конференції. — Дніпропетровськ, 1999. — С. 79—83.
3. Кудрявцева, Л. Молочне скотарство : курс на ефективність [Текст] / Л. Кудрявцева // Пропозиція. — 2009. — № 4. — С. 24—28.
4. Проблеми та перспективи розвитку сільських територій України (на прикладі Карпатського регіону): науково-аналітична доповідь / [В. В. Борщевський, Х. М. Притула, В. Є. Крупін, І. М. Куліш]; НАН України. Інститут регіональних досліджень. — Львів, 2011. — 60 с.
5. Богданко, С. Невтішні реалії [Текст] / С. Богданко // Агро перспектива. — 2009. — № 2. — С. 40—43.
6. Концептуальні напрями стратегії розвитку агропромислового комплексу та сільських територій України на період до 2020 року [Текст] / [наук. ред. П.Т.Саблук]. — К. : ННЦ ІАЕ, 2008. — 50 с.

В статье рассмотрены вопросы социально-экологического развития отрасли мясо-молочного скотоводства, что влияет не только на деятельность сельскохозяйственных предприятий, но и обеспечивает эффективность развития сельской территории, на которых они размещены. Проведенная классификация основных социально-экологических проблем, выявленные факторы достижения социально-экологической устойчивости и предложенная схема развития должны стать толчком для адекватной организации экономического развития предприятий.

Ключевые слова: *социально-экологическое развитие, сельскохозяйственные предприятия, мясо-молочное скотоводство, сельские территории.*